

DOI: 10.31648/PW.7652

SŁAWOMIR AUGUSIEWICZ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5875-2550>

University of Warmia and Mazury in Olsztyn

**PRZYCZYNEK DO BADAŃ NAD SZLACHTĄ RUSKĄ
W WIELKIM KSIĘSTWIE LITEWSKIM.
CZĘŚĆ I: PROTOPLAŚCI
RODU WOYNIŁOWICZÓW
(KONIEC XV I XVI W.)**

**The study of Ruthenian nobility in the Grand Duchy of Lithuania.
Part I: Ancestors of Woyniłowicz family
(at the end of the 15th and the 16th century)**

ABSTRACT: There is a growing demand amongst historians for an increasing number of studies (amongst them genealogical ones) about Ruthenian noble families in the Grand Duchy of Lithuania. One of such families was the Woyniłowicz family, coming from Hospodar's nobility, who settled at the end of the 15th century near Nowogródek. In the second half of the 16th century the family had already grown – at that time the lands of Klukowicze and Niańków were in their possession. From this period came one of the most distinguished figures in the family, who gave rise to several Woyniłowicz's ancestral lines, which continued throughout the 19th and 20th centuries.

KEYWORDS: Lithuania, Belarus, nobility, Woyniłowicz, genealogy

Wstęp

Ostatnie trzy dziesięciolecia przyniosły na Białorusi rozwój badań genealogicznych nad szlachtą ruską Wielkiego Księstwa Litewskiego, będących dotąd raczej domeną historyków polskich. Podsumowano dotychczasowe dokonania na tym polu (Kozik 2016; Rybchonak 2013; Zalivako 2015). Kontynuacja badań została uznana za ważny postulat badawczy, podkreślono zwłaszcza istnienie wielu nierozpoznanych lub niedostatecznie naświetlonych obszarów w dotychczasowej wiedzy na temat rodowodów szlachty pochodzenia ruskiego, zwłaszcza średniozamożnej i drobnej (Rybchonak 2013, 18-19).

Do grona takich właśnie rodzin należeli Woyniłowicze herbu Syrokomla odmienna. Od schyłku XIV w. jest potwierdzonych źródłowo wielu Woyniłowiczów,

bojarów osiadłych w powiecie pińskim województwa brzesko-litewskiego, także powiatach grodzieńskim i kowieńskim województwa trockiego, a nawet jako mieszczan wileńskich. (AVAK 1880, XI, 4; AVAK 1890, XVII, 106; AVAK 1907, XXXII, 52-53; LM 1995, 6, 79, 84-85; RIB 1903, XX, 1360; Testamenty 2012, 478, 490-491; Ustsinovich 1975, 74; Augustowicz 2006, 22) Do końca XVI w. większość z nich mieszkała jednak w województwie nowogródzkim, głównie w powiatach słonimskim i nowogródzkim. Do ostatnich wrócimy w dalszej części artykułu.

Z czasem wykształciło się kilka gałęzi rodu Woyniłłowiczów na ziemiach dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz na Wołyniu. Od schyłku XVIII w., po upadku Rzeczypospolitej, na mocy rozporządzeń carskich, swoje szlachectwo wywodzili zamieszkujący w guberni mińskiej przedstawiciele 4 linii rodu, w mohylewskiej 2 następne (Spis szlachty wylegitymowanej, 114). Spisy rodów szlacheckich w Rosji z początku XX stulecia wymieniają Woyniłłowiczów w guberniach mińskiej, mohylewskiej, grodzieńskiej, a nawet nowogrodzkiej (ASDR Grodnenskoj gubernii 1900, 13; ASDR Minskoj gubernii 1903, 19; ASDR Mogilevskoj gubernii 1909, 1, 15; SDR Novgorodskoj gubernii 1910, VIII). Do Woyniłłowiczów należały wówczas Sawicze, Puzów, Mokrany, Niańkowo i Boryszyn, od których brały nazwy poszczególne gałęzie rodu, a także Cechowo, Karolina, Korytno, Sokołowo, Sieliszcze (NGAB, f. 142, vop. 1, nr 991, 1174, 1187, 1640, 1703, 1761; Aftanazy 1991, II, 84-86, 269-270, 274, 346-348) oraz pomniejsze posiadłości w powiatach lidzkim, wileńskim i oszmiańskim (Malewski 2016, 369, 854).

1. Dotychczasowe publikacje dotyczące Woyniłłowiczów.

Zachowane fragmenty archiwum rodowego Boryszyna

Informacje o Woyniłłowiczach, nierzadko mylne, najczęściej dość przypadkowe i w nierównym stopniu przedstawiające przedstawicieli rodu, można znaleźć w klasycznych herbarzach (Niesiecki 1842, IX, 438-449; Kojalowicz 1897, 277; Boniecki 1883, 379; Ciechanowicz 2006, 388). Dopiero T. Żychliński (1881, III, 308-312) i A. Kosiński (1881, III, 603-611), korzystający z nieistniejącego dziś archiwum rodowego w Sawiczach, do pewnego stopnia usystematyzowali wiedzę na temat Woyniłłowiczów i wyodrębnili istniejące współcześnie im linie, nazywane od głównych majątków: sawicko-puzowską, mokrańską i niańkowską. Nie wyszczególnili jednak, będącej w istocie podobnie jak mokrańska, jedną z bocznych gałęzi niańkowskiej, linii boryszyńskiej, choć wymienili wielu jej przedstawicieli. Różnym gałęziom, w tym sawickiej i mokrańskiej, poświęcono osobne artykuły w publikowanych po 1990 roku herbarzach szlachty białoruskiej (Gerboŭnik 2014, III, 28-38; Mały gerboŭnik 1997, 26-27; Yatskevich 1999, 26), do ich opracowania wykorzystując jednak w sposób bezkrytyczny wspomniane

wywody szlachectwa z końca XVIII i XIX stulecia, do których wartości merytorycznej i wiarygodności jako źródeł jeszcze wróć.

Najwięcej jak dotąd pisano osobno o linii sawickiej (Augusiewicz 2006; Rybchonak 2009; Yatskevich 2009) i jej przedstawicielach: Gabrielu, oficerze wojska koronnego w XVII w. (Augusiewicz 2012) i ostatnim z rodu Edwardzie (Łańcucka 1928; Chmielewska 2011; Jurkowski, 2012), opublikowano też wspomnienia ostatniego (Woyniłłowicz 1931). Woyniłłowiczom z Boryszyna nie poświęcono zbyt wiele uwagi, mimo zachowanego archiwum domowego, w zasadzie jedyne spośród wszystkich gałęzi rodu. Zawiera ono korespondencję, dokumenty rodzinno-majątkowe, kwity poborowe, etc., a także wypisy, notatki itp. Augusta Woyniłłowicza z połowy XIX w. (LNB, f. 5, nr 4539, 4540, 4541, 5410, 5411, 5472; BUW, nr 317; LMAB, f. 9, nr 142). W większości zgromadził je, a następnie przekazał do Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie poeta i pisarz, z zamiłowania historyk i kolekcjoner „starożytności”, Wiktor Gomulicki. Wykorzystał zresztą pochodzące z rękopiśmiennych zbiorów z Boryszyna informacje, jednak nie w pracy naukowej, ale wplatając je w narrację powieści z czasów saskich (Gomulicki 1925, 102-105). Zachowały się również dokumenty wywodowe, które przy zachowaniu wszelkich zasad krytyki wewnętrznej źródła mogą być pomocne przy rekonstrukcji genealogii gałęzi boryszyńskiej rodu Woyniłłowiczów (LMAB, f. 135, nr 279, 280, 281, 283), sięgającej wstecz do najwcześniejszych źródłowo uchwytanych przedstawicieli.

2. Pochodzenie etniczne Woyniłłowiczów i etymologia nazwiska

Na ogół historycy przyjmują etnicznie ruskie pochodzenie Woyniłłowiczów. Wskazuje na to prawosławne, ruskie imiennictwo członków rodu, występujące niemal do końca XVI w. Zdaniem większości badaczy dowodzi tego również etymologia nazwiska, stanowiącego pierwotnie patronimik od imienia Woyniło (Войнило; Вайнило) lub Woin (Воинъ), którego osnowę stanowi słowiański rzeczownik „wojna“ (война; вайна) (Biryła 1969, II, 79; Rymut 1991, 295; Demchuk 1988, 57, 86-87). Sami Woyniłłowicze wymieniali jako swojego protoplastę rycerza Woyniłę, żyjącego jeszcze w czasach Władysława Jagiełły, rzekomo walczącego pod Grunwaldem w 1410 r. (Woyniłłowicz 1931, 5; Żychliński 1881, III, 308; Kosiński 1881, 603). Nie udało się potwierdzić źródłowo tej, jak można sądzić, legendy, choć imię o takim rdzeniu było nadawane w rodzinie. Źródła wymieniają np. Wojnę (Воинъ) Woyniłłowicza, ale dopiero w 1533 r., kiedy to wraz z bratem Pawłem sprzedał leżący koło Dawidgródka dwór (majątek) Rudnice we wsi Olszany, które w połowie XV w. otrzymał od księcia Świdrygiełły jego przodek Fedko Woyniłłowicz (Reviziya pushch 1867, I, 327-328, 347; Halecki 1915, 88, 294; Boniecki 1883, 379).

V. A. Zhuchkevich wskazuje na istniejące tezy, wywodzące nazwisko Woyniłłowicz nie od patronimika, ale od nazwy rodowej miejscowości: Wojniłowicze,

Wojniłowo, Wojniły, których rdzeniem jest litewski czasownik „vainōti” (prześladować, prześladowany) (Zhuchkevich 1974, 54). Tym samym przodkowie Wojniłowiczów byliby zrutenizowanymi etnicznymi Litwinami. Wydaje się, że błąd tej tezy tkwi już w założeniu. Według W. Semkowicza: „w starej Litwie nie urobił się wcale typ nazw topograficznych, jak w Polsce. [...] Miały więc bojarskie rody litewskie nazwy utworzone tylko od imion lub przezwisk rodowych”. (Semkowicz 1915, 248-249). A imiona i patronimiki Wojniłowiczów, te wymienione wyżej i przytoczone w dalszej części wywodu, mają wyraźnie konotacje etnicznie ruskie i prawosławne.

Rzeczywiście na północnym zachodzie Białorusi, gdzie kulturowe wpływy litewskie były najsilniejsze, występują miejscowości o takim rdzeniu (SGKP 1893, XIII, 754-755). Badania toponomastyczne nad nimi i ustalenie pochodzenia ich nazw wymagają osobnego opracowania, można jednak zauważyć, że wskazywane przez Zhuchkevicha powiązanie może mieć też odwrotną zależność, niż zakładana przez niego, tzn. nazwy miejscowe mogły być tworzone od nazwisk ich właścicieli, dotyczy to np. położonych na północny zachód od Dereczyna w powiecie słonimskim Wojniłowice (Wojniłowce), które powstały z tzw. siół Wojniłowych, tzn. części dóbr dereczyńskich przekazanych Adamowi Wojniłowiczowi przez Konstantego Wiśniowieckiego na przełomie XIV/XV w. (Augustowicz 2006, 31; SGKP 1893, XIII, 755).

Podobną genezę mogła mieć nazwa leżącej ok. 30 km w linii prostej na północny wschód od Lubcza nad Izledzią Wojniłowszczyzna, wieś, zaścianek i kolonia w Puszczy Nalibodzkiej (SGKP 1893, XIII, 755). W źródłach z 1467 r. wymieniany jest pleban nalibodzki, Maćko Wojniłowicz (AKS, 1887, I, 238). Niedaleko, nieco na południe od Lubcza w kierunku na Nowogródek leżały Niańkowo (Niańków) i Klukowicze (SGKP 1883, IV, 168; 1886, VII, 30; Aftanazy 1992, II, 274), z których wywodziła się większość z wymienionych wyżej gałęzi rodu, jedna nawet pisała się od XIX w. jako Wojniłowicze-Niańkowscy (ASDR Mogilevskoy gubernii 1909, 15; Spis szlachty wylegitymowanej, 114). Warto od razu zaznaczyć, że obydwie leżały w powiecie nowogródzkim, gdyż istniały jeszcze inne miejscowości o nazwie Klukowicze (SGKP 1883, IV, 168; 1902, XV/2, 87). Źródła jednak, zarówno rejestry pospolitego ruszenia z drugiej połowy XVI w. (RIB 1915, XXXIII 409, 813, 815-816; Popisy wojskowe 2018, 351), jak i rejestry poborowe podymnego i pogłównego z XVII w. (NGAB, f. 1774, vop. 1, nr 139, 119v, 241, 388v, 582v, 620, 668, ML 2002, 28, 51, 107), jednoznacznie umiejscawiają Klukowicze Wojniłowiczów w powiecie nowogródzkim, w pobliżu Niańkowa, oraz należących do nich już na przełomie stuleci Sieliszcza, przynajmniej części Szczors-Bołotca, o którą procesowali się z Chreptowiczami, a także Bierdowka w powiecie lidzkim (BUW, 317, 18-23, 43-46; LNB, f. 5, nr 5411, 3-6, 11v; RIB 1915, XXXIII, 813; Zhuchkevich 1974, 25; SGKP 1889, X, 534; 1990, XI, 859-861).

3. Przedstawiciele rodu w XVI w.

Wspomniane rejestry popisowe pospolitego ruszenia Wielkiego Księstwa Litewskiego, uznawane przez wielu historyków (Łowmiański 1983, 456; Yanushkevich, Radaman 337) za ważne źródło do analizy procesów demograficznych i społecznych, mają także nieocenione znaczenie dla badań genealogicznych, zwłaszcza dla tak wczesnego okresu, jakim jest XIV w. Pierwszy z przekazów, który jak sądzę, może stanowić dogodny punkt wyjścia do identyfikacji właścicieli Niańkowa i Klukowicz, charakteryzujący się wysokim stopniem wiarygodności, stanowi pochodzący z 1565 r. rejestr, będący „rezultatem faktycznie dokonanego w polu popisu rycerstwa” (Łowmiański 1983, 457). Drugi, również „faktyczny popis przeprowadzony w polu” w 1567 r. (Łowmiański 1983, 458), znacznie obszerniejszy w interesującym nas fragmencie, ma dla badań nad Woyniłowiczami jeszcze większą wartość, gdyż wymienia większą liczbę przedstawicieli rodu. Fakt, że obydwie rejestry nie są kompletne, popisu nie przeprowadzono bowiem we wszystkich województwach i powiatach, ma tu drugorzędne znaczenie, ponieważ zarejestrowano w nich szlachtę najważniejszego dla badań nad Woyniłowiczami powiatu nowogródzkiego.

Dla przejrzystości wywodu poniższa analiza powiązań genealogicznych dotyczyć będzie tylko tych przedstawicieli rodu, wzmiankowanych we wspomnianych popisach, jak również innych źródłach, którzy związani byli z Niańkowem i Klukowiczami, ponieważ celem tej analizy jest wskazanie protoplastów gałęzi boryszyńskiej.

Należy pamiętać, że dla wczesnego okresu, zwłaszcza XIV i XV w., kiedy na Litwie „zaczyna zakorzeniać się system dwuimienności (wśród bojarstwa coraz popularniejszy staje się model: imię + imię ojca” (Petrauskas 2011, 701), poważnym utrudnieniem wskazania pokrewieństwa między wzmiankowanymi w źródłach Woyniłowiczami, czy nawet tylko uznania ich za członków rodu, jest możliwość, że użyty w nomenklaturze osobowej drugi komponent jest patronimikiem i nie oznacza nazwiska. Jednak w XVI w., w przypadku rodów ruskich, właśnie patronimiki występujące przed używanymi już wówczas dziedzicznymi nazwiskami (Petrauskas 2011, 701) pozwalają, przy braku innych wskazówek źródłowych, ustalić pokrewieństwo.

Popis z 1567 r. wymienia Woyniłowiczów: wdowę Iwanową Olechnową Terlewą (Терлевая, może Tarłównę?), Iwana Semenowicza (obydwoje także w popisie z 1565), Iwana Rusina, Iwana Michajłowicza, Fiedora Michajłowicza wystawiających służby rycerskie z Niańkowa (dwaj ostatni także w 1565) oraz Andrzejową, chorążynę nowogródzką i Borysa z Klukowicz (RIB 1915, XXXIII 409, 813, 815-816; Popisy wojskowe 2018, 351). Popisy, wymieniając nawet znaczną liczbę dziedziców Niańkowa i Klukowicz, rzadko podają stopień i rodzaj pokrewieństwa między nimi. Analizę utrudniają powtarzające się, tradycyjnie nadawane w rodzie imiona, przede wszystkim Iwan i Siemion (Augustiewicz 2006, 27).

Także wspomniane wyżej archiwa boryszyńskie zawierają niewiele dokumentów dotyczących okresu starszego niż ostatnie dwa dziesięciolecia XVI w. W tej sytuacji nieocenioną wartość mają zachowane odpisy dwóch pozwów z 1585 r. z ksiąg sądowych ziemskich nowogrodzkich. W pierwszym z nich oskarżali ówczesnego podczaszego litewskiego i starostę żmudzkiego Jana Kiszkę o zatopienie sianozęci niańkowskiej ziemianie hospodarscy powiatu nowogrodzkiego:

Iwan Siemienowicz Aleksandrowicza, a brat jego Iwan Siemienowicz Oliechnowicza Wojniłowicza Symon i Daniliej Iwanowiczy Wojniłowiczy, i Iwanowaja Michajłowicza Połoneja Siemienowna Rogozianka z synmi swoimi: Iwanom, Stefanom, a Daniliem Iwanowiczami Wojniłowiczami, a Zofieja Taraczkowskaja Fiedorowaja Michajłowicza Wojniłowicza, też z synmi swoimi: Janom, a Malchierom Fiedorowiczami Wojniłowiczami, a Gawriło Kuzmicz Zielieniczycz małżonka jego Marina Iwanowna Wojniłowicza (AGAD, AR X, nr 430, 11).

W drugim, datowanym na 3 sierpnia 1585:

[...] skarżyli się na ziemianina nowogrodzkiego Iwana Semienowicza Aleksandrowicza Rusina Wojniłowicza w sądzie ziemskim nowogrodzkim ziemianie nowogrodzcy Symeon Iwanowicz Olechnowicz Woyniłowicz, Hawryła Kuzmicz Zalaniczycz z żoną Maryną Iwanowicz, Olechnowicz Woyniłowicza [...]. Ta Zielieniczowa była córką Iwana Woyniłowicza, wzięwszy część Niańkowa i wsi Sieliszcza sprzedała Iwanowi Symonowiczowi Woyniłowiczowi (LNB, f. 5, nr 5411, 11-11v)

Wśród wymienionych osób występują dwa przypadki nazw własnych, złożonych z trzech (Iwan Siemienowicz Oliechnowicz), a nawet czterech komponentów (Iwan Siemienowicz Aleksandrowicz Rusin), na które składają się imię własne osobowe, imię po ojcu, imię po dziadku (ojcu ojca), wreszcie przydomek (przezvisko) (Biryła 1966, 295-296, 306). Dzięki temu możemy wywieść pochodzenie pierwszego Iwana od ojca Siemiena (Symona, Siemiona) Oliechnowicza i dziadka Olechna. Ojciec drugiego z nich, o przydomku Rusin (Biryła 1966, 253), miał imię własne Siemion, a jego ojcem był Aleksander. Źródła z końca XV w., rejestry bojarów i ziemian nowogrodzkich (w latach 1473, 1486-1489), wymieniają braci Olechna i Aleksandra Woyniłowiczów, nowogrodzian (RIB 1910, XXVII, 198, 208 261, 295-296; ALRG 1899, 30; LM Knyga 4, 33, 60, 71, 75). Przekazy źródłowe z lat 1509, 1514 i 1525, a zwłaszcza uważany za bardziej kompletny i przedstawiający większą wartość niż popisy pospolitego ruszenia z 1565 r. i 1567 r. (Łowmiański 1983, 456-458), sporządzony na podstawie uchwały sejmowej z 1528 r. imienny wykaz bojarów całego Wielkiego Księstwa Litewskiego z określeniem liczby służb, które winni byli wystawić na pospolite ruszenie, wymieniają aż trzech Siemionów (czasem w zdrobniałej formie Sienko). I tak dworzanin hospodarski Sienko brał udział w 1509 r. w wyprawie do Mołdawii podczas wojny z hospodarem Bogdanem

(LM 1995, Knyga 8, 417). Tenże lub inny walczył z Moskwą pod komendą Wasyla Andrejewicza Połubińskiego w 1514 r. (Radzivillovskije akty 2002, 30). W akcie sprzedaży wsi Derenco przez Jana Hlebowicza księciu Konstantemu Ostrogskiemu z 26 marca 1525 r. jako jeden ze świadków występuje Sienko Woyniłowicz (AKS 1890, III, 268-270). Wreszcie w rejestrze z 1528 r. zapisano trzech Siemionów (Sienków) (Perepis voyska 2003, 53, 64; RIB 1915, XXXIII, 13, 34; AVAK 1897, XXIV, 40). Pierwszego z nich można, jak się wydaje, utożsamiać z dworzaninem gospodarskim o tym imieniu z lat 1509 i 1514, najzamożniejszym z całej trójki, gdyż miał wystawić 4 konie na pospolite ruszenie wg rejestru z 1528 r., w latach 1533-1535 popisał rotę złożoną ze 100 koni (Popisy wojskowe 2018, 26). Dwóch spośród tej trójki mogło być synami odpowiednio Olechna i Aleksandra, a ojcami Iwana Siemionowicza i Iwana Siemionowicza Rusina wystawiających służby rycerskie z Niańkowa w 1567 r.

Olechno miał prawdopodobnie dwóch synów, oprócz Siemiona także Iwana, zmarłego zapewne przed 1528 r., gdyż w rejestrze pospolitego ruszenia z tego roku wymieniona została wdowa po nim Iwanowa Woyniłowiczowa (Perepis voyska 2003, 64; RIB 1915, XXXIII, 34), tożsama zapewne z Iwanową Olechnową z popisu 1567 r. Na temat ich potomstwa źródła milczą. Natomiast znani z pozwu przeciw Iwanowi Siemionowiczowi Aleksandrowiczowi Rusinowi Woyniłowiczowi z 1585 r. Siemion Iwanowicz Olechnowicz i jego siostra Maryna Iwanowiczówna Olechnowicz Hawryłowa Zieleniczowa to dzieci Iwana Siemionowicza Olechnowicza. Siemion (zm. przed 1604) i jego żona Raina Hołownianka (secundo voto Fedorowa Protasewiczowa) występują już w licznych dokumentach z archiwum boryszyńskiego, m.in. z procesu przeciwko samemu hetmanowi wielkiemu litewskiemu i wojewodzie wileńskiemu Krzysztofowi Radziwiłłowi „Piorunowi” (LNB, f. 5, 5411, 4, 15-30; BUW, 317, k. 3-9; AVAK, 1865, I, 8). W tym samym czasie żył również Daniel noszący przezwisko (przydomek) Rusin (Rusinowicz) (BUW, 317, k. 10-13v; 25-26), pozwalający identyfikować go jako syna Iwana Siemionowicza Aleksandrowicza. Ów Daniel był żonaty z Bogdaną Siemienówną Hłoszanówną.

Trzeci z wymienionych wyżej Siemionów (Sienków), wystawiający służby rycerskie z Klukowicz w 1528 r., to zapewne Siemion Steckowicz, wzmiankowany rzekomo w dokumentach nieistniejącego już archiwum z Sawicz jako protoplasta linii sawickiej. Jego synem był Borys z Klukowicz, figurujący w rejestrze z 1567 r. (Żychliński 1881, III, 308) Kosińskiego (1884, 604) i E. Woyniłowicza (1931, 5; Augustewicz, 2006, 28). Stecko, ojciec Siemiona z Klukowicz, występuje wraz z braćmi Maćkiem (Matfiejem) i Waśkiem (Wasylem) jako brat Olechna i Aleksandra we wszystkich wspomnianych wyżej źródłach z lat 1473-1489. Braci Stecka, Maćka i Waśka potwierdzają również noty fundacyjne Ewangeliarza ławryszewskiego, w których zostali zapisani jako świadkowie donacji na rzecz tamtejszego monasteru (Vostokov 1842, 125; Rusina 1999, 98-101; Friedelówna 1974, 45, 58, 68, 69).

4 stycznia 1521 r. chorąży nowogródzki Michno Wasylewicz Woyniłłowicz stawił się w Nowogródku jako świadek sprzedaży wsi Teplen przez Iwaszka Kodzelewicza księciu Konstantemu Ostrogskiemu (AKS 1890, III, 205-206). Być może ten sam Michno, dworzanin hospodarski, służył pod Połubińskim w 1514 r., podobnie jak wspomniany wyżej Sienko (Radzivillovskije akty 2002, 27, 30). Ojcem Michna (Michała), jak można sądzić z patronimiku, był Wasyl, niewykluczone, że wymieniany wyżej w zdrobniałej formie tego imienia Waško. Michno (Michał) miał synów Iwana i Fedora Michajłowiczów Woyniłłowiczów, odnotowanych w popisie z 1567 r. Identyfikację potwierdza zapis umowy Fedora z Lencewiczami w sprawie zamiany sianozęci w Niańkowie z 15 maja 1596 r., określający go jako chorążycą nowogródzkiego (BUW, 317, 2). Fedor miał z żoną Zofią Taraczkowską, jak świadczy drugi z cytowanych wyżej pozwów, synów Jana i Melchiora.

W 1567 r. nie żył już zapewne Andrzej Woyniłłowicz, skoro służby rycerskie według opisu z tego roku wystawiała z Klukowicz i Bierdowki w powiecie lidzkim jego żona, nieznaną z imienia chorążyną nowogrodzka. Z akt procesowych między Wasylem Tokarowskim a Iwanem Związdą (Gwiazdą?) przed sądem ziemskim słonimskim z października 1566 r. wynika, że Andrzej Miskowicz Woyniłłowicz wykupił część wsi Skrędziewiczze (Skrendziewiczze) w powiecie słonimskim od tegoż Związdy. Uprzednio została mu ona zastawiona przez Andrzeja Matkowicza chorążego nowogródzkiego. Tokarowski rościł sobie do niej pretensje, zaświadczając, że jest to część ojcowizny należnej jego małżonce Nastazji i jej siostrze (AVAK 1895, XII, 320). Wydaje się, że można utożsamić Andrzeja Miskowicza i Andrzeja Matkowicza, prawdopodobnie patronimik w drugiej nazwie osobowej został błędnie zapisany w źródle. M. W. Biryła (1966, 123) w swoim studium antropomicznym poświęconym patronimikom ruskim nie odnotowuje imienia odojcowskiego Matkowicz, natomiast Miskowicza wywodzi od zdrobnienia Michała – Michno. Andrzej byłby więc trzecim synem Michała, chorążego nowogródzkiego, a bratem Iwana i Fiodora Michajłowiczów. Natomiast za jego potomka można uznać Lwa Woyniłłowicza (zm. po 1594), właściciela Skrędziewicz, na którym ta linia wygasła, gdyż nie pozostawił syna, miał trzy córki: Hanne, Tatianę i Marynę, między które rozdzielił swój majątek (Tastamenty 2012, 406, 478, 487, 489-493).

Iwan Michajłowicz Woyniłłowicz zmarł zapewne przed 1585 r., gdyż w cytowanym wyżej pozwie jest wymieniona tylko jego żona Połonija (Apolinaria) z synami: Stefanem, Iwanem i Danielem. Tenże Stefan był prawdopodobnie protoplastą linii boryszyńskiej, której genealogia zostanie przedstawiona w części drugiej artykułu.

Rękopisy

- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD). Archiwum Radziwiłłów (AR), dział X, nr 430.
- Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego (BUW), Gabinet Rękopisów, nr 317.
- Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilnius (LMAB), f. (fond) 9, nr 142, f. 135, nr 279, 280, 281, 283.
- L'vivs'ka natsional'na naukova biblioteka Ukraïni im. V.Stefanika (LNB) [Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника], f. 5, nr 5472, 5410, 5411, 4539, 4540, 4541.
- Natsyuanal'ny gistorychny arkhiv Belarusi, Minsk (NGAB) [Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі, Мінск]. f. 142, vop. (vopis) 1, nr 991, 1174, 1187, 1640, 1703, 1761; f. 1730. vop. 1, nr 2; f. 1774, vop. 1, nr 139; f. 1785, vop. 1, nr 40.

Publikacje źródłowe

- Akty Litovsko-Russkogo gosudarstva (ALRG) (1899), Dovnar-Zapol'skim, M. (izd.). Vyp. 1. (1390-1529 g.). Moskva. [Акты Литовско-Русского государства (1899), Довнар-Запольским, М. (изд.). Вып. 1. (1390-1529 г.). Москва.]
- Akty Vilenskoj arkheograficheskoj komissii (AVAK) (1865-1897), I, XI, XXII, XXIV, Vil'na. [Акты Виленской археографической комиссии. (1865-1897), I, XI, XXII, XXIV. Вильна.]
- ASDR Grodnenskoj gubernii (1900), Alfavitnyj spisok dvoryanskikh rodov Grodnenskoj gubernii, vnesennykh v dvoryanskuyu rodoslovnuyu knigu, Grodno. [Алфавитный список дворянских родов Гродненской губернии, внесенных в дворянскую родословную книгу. Гродно.]
- ASDR Minskoy gubernii (1903), Alfavitnyj spisok dvoryanskim rodam Minskoy gubernii. Minsk. [Алфавитный список дворянским родам Минской губернии. Минск.]
- ASDR Mogilevskoy gubernii (1909), Alfavitnyj spisok dvoryanskikh rodov, vnesennykh v rodoslovnuyu dvoryanskiye knigi Mogilevskoy gubernii sostavljen v 1909 godu. Mogilev. [Алфавитный список дворянских родов, внесенных в родословные дворянские книги Могилевской губернии составлен в 1909 году. Могилев.]
- Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie (AKS) (1887, 1890), Radziwiński, A. L. | Skobielski, P. | Gorczak, B. (wyd.). I, 1366-1506; III, 1432-1534. Lwów.
- Lietuvos Metrika (LM) (2004), Knyga nr 4 (1528-1547). Knyga sudnych diei. Vilnius.
- Lietuvos Metrika (LM) (2007), Knyga nr 6 (1528-1547). Knyga sudnych diei. Vilnius.
- Lietuvos Metrika (LM) (1995), Knyga nr 8 (1499-1514). Užrašymų knyga 8. Vilnius.
- Lietuvos Metrika (LM) (1995), Knyga nr 10 (1440-1523). Užrašymų knyga 10. Vilnius.
- Metryka Litewska (ML) (2002), Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Województwo nowogródzkie 1690 r. Lulewicz, H. | Rachuba, A. (wyd.). Warszawa.
- Perepis voyska (2003), Perepis voyska Velikaga knyastva Litojškaga 1528 goda. Metryka Velikaga Knyastva litojškaga. Knyga 523. Minsk. [Перепис войска Вликага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Великага княства Літоўскага. Кніга 523. Кніга публічных спраў. Мінск.]
- Popisy wojskowe (2018), Popisy wojskowe pospolitego ruszenia Wielkiego Księstwa Litewskiego (1524-1566). Lesmaitis, G. (wyd.). Białystok.
- Radzivillovskije akty (2002), Radzivillovskije akty iz sobraniya Rossijskoj natsional'noy biblioteki, pervaya polovina XVI v. Krom, M. M. (sost.). In: Monumenta Historia Res Gestas Europae Orientalis Illustranta. Fontem XV-XVII sec., VI. Moskwa – Warszawa. [Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки, первая половина XVI в. Кром, М. М. (сост.). В: Monumenta Historia Res Gestas Europae Orientalis Illustranta. Fontem XV-XVII sec., VI. Moskwa - Warszawa.]

- Reviziya pushch (1867), Reviziya pushch i perekhodov zverinykh v byvshem Velikom knyazhestve Litovskom, s prisovokupleniyem privilegiy na vkhody v pushchi i na zemli. I. Vil'na. [Ревизия пушч и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском, с присовокуплением привилегий на входы в пушчи и на земли. I. Вильна.]
- Russkaya istoricheskaya biblioteka (RIB) (1903-1915), Russkaya istoricheskaya biblioteka, izdavaemaya Arkheograficheskoyu komissieyu. XX. XXVII. XXXIII. Sankt-Peterburg. [Русская историческая библиотека, издаваемая Археографическою комиссией. XX. XXVII. XXXIII. Санкт-Петербург.]
- SDR Novgorodskoy gubernii (1910), Spisok dvoryanskikh rodov Novgorodskoy gubernii, vnesennykh v dvoryanskuyu rodoslovnuyu knigu s 1787 g. po 1-ye yanvarya 1910 goda, sprilozheniyem spiska gubernskikh i uyezdnikh predvoditeley dvoryanstva 1767 goda. Golitsyn, P. P. (sost.). Novgorod. (Список дворянских родов Новгородской губернии, внесенных в дворянскую родословную книгу с 1787 г. по 1-е января 1910 года, с приложением списка губернских и уездных предводителей дворянства 1767 года. Голицын, П. П. (сост.). Новгород.)
- Tastamenty (2012), Tastamenty shlyakhty i myash'chan Belarusi drugoy palovy XVI st. (z aktavykh knig Natsyyanal'naga gistorychnaga arkhiva Belarusi). Alyksandrava, A. F. | Babkova, V. U. | Bober, I. M. (sklad). Minsk. [Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другой паловы XVI ст. (з актавых кніг Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі). Аляксандрава, А. Ф. | Бабкова, В. У. | Бобер, І. М. (склад). Мінск.]
- Vostokov, A. Kh. (1842) Opisanije russkikh i slovenskikh rukopisey Rumyantsevskogo muzeuma. S. Peterburg. [Востоков, А. Х. (1842), Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музеума. С. Петербургъ.]

Оpracowania

- AFTANAZY, S. (1991), Dzieje rezydencji na kresach Rzeczypospolitej. II. Wrocław.
- AUGUSIEWICZ, S. (2006), Rodowód Woyniłowiczów na Sawiczach. Przegląd Wschodni. X. 1, 21-40.
- AUGUSIEWICZ, S. (2012), Gabriel Woyniłowicz, oficer jazdy koronnej z poł. XVII w. Zarys biografii. Studia z dziejów wojskowości. I, 101-128.
- BIRYLA, M. W. (1966), Belaruskaya antrapanimiya. Ulasnyya imény, imény-myauushki, imény pa bats'ku, prozvish'chu. Minsk. [Бірыла, М. В. (1966), Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. Мінск.]
- BIRYLA, M. W. (1969), Belaruskaya antrapanimiya. 2. Prozvish'chu, utvoranyye ad apelyatyŭнай leksiki. Minsk. [Бірыла, М. В. (1969), Беларуская антрапанімія. 2. Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск.]
- BONIECKI, A. (1883), Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI w. Warszawa.
- CHMIELEWSKA, G. (2011), Cierń Kresowy. Opowieść o Edwardzie Woyniłowiczu i jego rodzinie. Łomianki.
- СІЕЧАНОВІЧ, J. (2006), Rody rycerskie Wielkiego Księstwa Litewskiego. V. Wilno.
- ДЕМЧУК, М. О. (1988), Slov'yans'ki avtokhtonni osobovi vlasni imena v pobuti ukraïntsiv XIV-XVII st. Kiïv. [Демчук, М. О. (1988), Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV-XVII ст. Київ.]
- FRIEDELÓWNA, T. (1974), Ewangeliarz Ławryszewski. Monografia zabytku. Wrocław.
- Gerboŭnik (2014), Gerboŭnik belaruskay shlyakhty. III. Minsk. [Гербоўнік беларускай шляхты. III. Мінск.]
- GOMULICKI, W. (1925), Siódme amen imci Pana Mokrzeckiego. Warszawa.
- НАЛЕСКИ, О. (1915), Ostatnie lata Świdrygiełły i sprawa wołyńska za Kazimierza Jagiellończyka. Kraków.

- JURKOWSKI, R. (2012), O pożytkach i szkodach płynących z pisania i czytania „opowieści biograficznych” lub opowieści dokumentarnych: garść refleksji przy lekturze książki Gizeli Chmielewskiej „Cierń kresowy: opowieść o Edwardzie Woyniłłowiczu i jego rodzinie”. *Echa Przeszłości*. XIII. 377-402.
- KOJAŁOWICZ, W. (1897), Herbarz rycerstwa W.X. Litewskiego tak zwany Compendium. Kraków.
- KOSIŃSKI, A. (1881), Przewodnik heraldyczny. III. Warszawa.
- KOZIK, L. (2016), Białoruska historiografia Wielkiego Księstwa Litewskiego. *Rocznik Lituanistyczny*. 2, 249-263.
- ŁOWMIAŃSKI, H. (1983), Popisy wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI wieku jako źródło do dziejów zaludnienia. W: Łowmiański, H. *Studia nad dziejami Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Poznań.
- ŁAŃCUCKA, G. (1938), Edward Woyniłłowicz. Wielki ziemianin, pokorny chrześcijanin. Katowice.
- MALEWSKI, Cz. (2016), Rodziny szlacheckie na Litwie w XIX w. Powiaty lidzki, oszmiański i wileński. Warszawa.
- Maly gerboŭnik (1997), Maly gerboŭnik navagradzkay shlyakhty. Minsk. [Малы гербоўнік наваградзкай шляхты. Мінск.]
- NIESIECKI, K. (1842), Herbarz polski. IX. Lipsk, 438-449.
- PETRAUSKAS, R. (2011), Stosunki pokrewieństwa. W: Ališauskas, V. | Jovaiša, L. | Paknys, M. | Petrauskas, R. | Raila, E. (oprac.), *Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego, analizy i obrazy*. Kraków. 697-712.
- RADAMAN, A. | YANUSHKEVICH, A. (2014), Shlyakhta Novagardzskaya pavyeta ū paspalitym rush'enni VKL 1567 goda. In: Górzyński, S. | Nagielski, M. (red.), *Studia z dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego (XVI-XVIII wieku)*. Warszawa. 337-381. [Радаман, А. | Янушкевіч, А., (2014), Шляхта Новагародскага павета ў паспалітым рушэнні ВКЛ 1567 года. В: Гóрзынскі, С. | Нагіельскі, М. (red.), *Studia z dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego (XVI- XVIII wieku)*. Warszawa. 337-381.]
- RUSINA, O. V. (1999), Do atributsii zapisiv Lavrashiv's'koŭo Evangelija. In: *Ukrains'kij arkeografichnij shchorichnik*. Vip. 3-4. [Русина, О. В. (1999), До атрибуції записів Лаврашівськоїго Евангелія. В: Український археографічний щорічник. Вип. 3-4.]
- RYBCHONAK, S. (2013), Genealogiya Belarusi: dasyagnenni i perspektyvy dasledavannya. *Gerold Litherland*. 19, 4-19. [Рыбчонок, С. (2013), Генеалогія Беларусі: дасягненні і перспектывы даследавання. Герольд Litherland. 19, 4-19.]
- RYMUT, K. (1991), *Nazwiska Polaków*. Wrocław.
- SEMKOWICZ, W. (1915), W sprawie początków szlachty na Litwie i jej ustroju rodowego, *Kwartalnik Historyczny*, XXIX, 224-256.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich (SGKP)* (1883, 1886, 1889, 1990, 1893, 1902), IV, VII, X, XI, XIII. XV/2 Warszawa
- Spis szlachty wylegitymowanej* (1992), *Spis szlachty wylegitymowanej w guberniach grodzieńskiej, minskiej, mohylewskiej, smoleńskiej i witebskiej*. S. Dunin, S. Górzyński (opr.). Warszawa.
- Ustsinovich, A. K. (1975), *Antrapanimiya Grodzens'chyny i Br'estchyny: XIV-XVIII stst*. Minsk. [Усціновіч, А. К. (1975), Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны: XIV-XVIII стст. Мінск.]
- WOYNIŁLOWICZ, E. (1931), *Wspomnienia 1847-1928*. 1. Wilno.
- YATSEVICH, Z. (1999), *Maly gerboŭnik Khalopenitskay shlyakhty*. Minsk. [Яцкевіч, З. (1999), *Малы гербоўнік Халопеніцкай шляхты*. Мінск.]
- YATSEVICH, Z. (2009), *Radavod Edvarda Vaynilovicha*. In: *Edvarda Vaynilovich zyamyanyin, gramadzyanyin, katalik: mat'eryyaly belarуска-pol'skay navuk*. kanf., Minsk, 14 lyut. 2009. Minsk, 8-12. [Яцкевіч, З. (2009), Радавод Эдварда Вайніловіча. В: Эдварда Вайніловіч зямянін, грамадзянін, каталік: матэрыялы беларуска-польскай навук. канф., Мінск, 14 лют. 2009. Мінск, 8-12.]

- ZALIVAKO, A. (2015), *Istoriografiya genealogii Belarusi (X-XXI vv.). Noveyshiy period (2004-2014 gg.)*. Minsk. [Заливако, А. (2015), *Историография генеалогии Беларуси (X-XXI вв.). Новейший период (2004-2014 гг.)*. Минск.]
- ZHUCHKEVICH, W. A. (1974), *Kratkiy toponimicheskiy slovar' Belorussii*. Minsk. [Жучкевич, В. А. (1974), *Краткий топонимический словарь Белоруссии*. Минск.]
- ŻYCHLIŃSKI, T. (1881, 1890), *Złota księga szlachty polskiej*. III. XII. Poznań.